

ЛЕКЦІЯ № 7.

Юридична відповідальність за
екологічні правопорушення

ПЛАН

- 1) Поняття юридичної відповідальності за екологічні правопорушення;
- 2) Поняття та зміст екологічного правопорушення;
- 3) Види юридичної відповідальності за екологічні правопорушення та їх особливості.

Юридична відповідальність за екологічні правопорушення

- – це сукупність правових засобів, встановлених законодавством (адміністративним, кримінальним, цивільним, трудовим, фінансовим та іншим), які застосовуються у випадках порушення вимог охорони довкілля та екологічної безпеки населення, умов та режиму використання природних ресурсів, заподіяння шкоди навколишньому природному середовищу.

Екологічне правопорушення

- — це винне, протиправне діяння (дія чи бездіяльність), що посягає на екологічний правопорядок, спричиняє навколишньому природному середовищу або створює реальну загрозу заподіяння такої шкоди і тягне за собою застосування заходів юридичної відповідальності.

Суб'єкти екологічного правопорушення

- право- і дієздатні, осудні фізичні і юридичні (посадові особи) особи.

Суб'єктивні ознаки екологічного правопорушення:

- - вина;
- - необережність чи умисел;
- - екологічний ризик власників джерел підвищеної екологічної небезпеки.

Об'єкт екологічного правопорушення

- - *загальний* (екологічний правопорядок);
- - *спеціальний* (суспільні відносини по охороні і раціональному використанню лісів, вод, земель, надр, тваринного і рослинного світу, а також забезпечення екологічної безпеки тощо).

Об'єктивна сторона екологічного правопорушення

- *Дія або бездіяльність*, які призводять до протиправного порушення екологічних вимог (протиправна поведінка);
- *Екологічна шкода* (шкода, заподіяна довкіллю в цілому, його окремим природним об'єктам, і може полягати в забрудненні, виснаженні, знищенні чи пошкодженні компонентів довкілля);
- *Причинний зв'язок* між протиправною поведінкою і заподіяною екологічною шкодою.

Види екологічних правопорушен

- це визначені чинним екологічним законодавством категорії незаконних дій (бездіяльність), за які в залежності від характеру і ступеню екологічної небезпеки, об'єкта, предмета посягання та інших ознак можуть застосовуватись заходи державно-правового примусу.

Екологічні правопорушення в залежності від предмета і об'єкта посягання можуть бути в галузі:

- — *використання природних ресурсів*: земельні, водні, лісові, гірничі, фауністичні, в сфері використання і охорони атмосфери;
- — *охорони навколишнього природного середовища*: порушення природоохоронних вимог на стадії прийняття рішень і в процесі здійснення господарської та іншої діяльності, порушення вимог охорони територій і об'єктів природно-заповідного фонду, курортних, лікувально-оздоровчих рекреаційних зон та інших територій, що підлягають особливій охороні;
- — *забезпечення екологічної безпеки*: невиконання заходів щодо попередження виникнення та ліквідації наслідків надзвичайних екологічних ситуацій, порушення вимог екологічної безпеки у процесі здійснення видів діяльності.

Правопорушення по окремих галузях і інститутах екологічного законодавства поділяються на :

- 1) порушення у сфері права власності на природні ресурси;
- 2) порушення у сфері права природокористування;
- 3) правопорушення у сфері відтворення природних ресурсів;
- 4) правопорушення у сфері екологічної експертизи;
- 5) екологічні правопорушення у сфері застосовування економічних важелів щодо використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища;
- 6) порушення прав громадян на екологічно безпечне навколишнє природне середовище;
- 7) порушення норм екологічної безпеки;
- 8) порушення екологічних прав громадян (на повну і достовірну інформацію та ін.);
- 9) екологічні правопорушення у сфері управління і контролю тощо.

Екологічне правопорушення за ступенем екологічної небезпеки і заходами державно-правового примусу може бути:

- — еколого-правовим проступком, що тягне за собою дисциплінарну відповідальність;
- — еколого-майновим деліктом, що тягне за собою майнову відповідальність;
- — еколого-адміністративним правопорушенням, що тягне за собою адміністративну відповідальність;
- — екологічним злочином, що тягне за собою кримінальну відповідальність.

Проти юридичних осіб – порушників екологічного законодавства можуть застосовуватись:

- 1) обмеження діяльності;
- 2) зупинення діяльності;
- 3) припинення діяльності.

Органами по застосуванню вказаних санкцій є:

- Кабінет Міністрів України;
- органи Мінприроди України;
- органи місцевої державної виконавчої влади;
- органи місцевого самоврядування;
- суд за позовом прокуратури у разі систематичних правопорушень.

Види юридичної відповідальності за екологічні правопорушення

- Дисциплінарна відповідальність;
- Адміністративна відповідальність;
- Кримінальна відповідальність;
- Майнова відповідальність.

Дисциплінарна відповідальність за екологічні правопорушення

- — це різновид юридичної відповідальності, яка застосовується до винних осіб за протиправні дії, що порушують екологічні вимоги у процесі невиконання функціональних обов'язків та ін. вимог дисципліни праці, пов'язаних з використанням природних ресурсів, охороною навколишнього природного середовища, забезпеченням екологічної безпеки.

Умовами настання дисциплінарної відповідальності

є:

- протиправність;
- наявність вини суб'єкта;
- професійна правосуб'єктність у галузі екології;
- невиконання чи неналежне виконання екологічних вимог, які складають коло службових професійних обов'язків.

Види дисциплінарних стягнень:

- 1) догана;
- 2) звільнення.

Адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення

- — це різновид суспільних відносин, у яких застосовуються заходи адміністративного впливу (стягнення) за винні і протиправні діяння, що порушують встановлений порядок використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки та екологічні права громадян.

Види адміністративних правопорушень:

- земельні правопорушення (статті 52 - 56);
- правопорушення в галузі використання й охорони надр (статті 57 - 58);
- водні правопорушення (статті 59 - 62);
- лісові правопорушення та порушення вимог щодо випалювання рослинності, захисту рослин (статті 63 -77-1, 83-1);
- правопорушення в галузі охорони атмосферного повітря (статті 78-79, 84);
- правопорушення в галузі використання й охорони тваринного й рослинного світу (статті 77-1, 83-1, 85-90, 91).

- Окрему групу складають правопорушення, пов'язані з недотриманням екологічних вимог при проектуванні, розміщенні, будівництві, реконструкції та прийнятті в експлуатацію об'єктів або споруд, створенні біотехнологій, у процесі експлуатації транспортних та інших пересувних засобів, поводженні з відходами, пестицидами, агрохімікатами, токсичними речовинами, у процесі впровадження відкриттів, винаходів, корисних моделей, промислових зразків, раціоналізаторських пропозицій, нової техніки, технологій і систем, речовин і матеріалів (статті 79-1 - 83, 90-1, 91-3). Також передбачена адміністративна відповідальність за перевищення лімітів і нормативів використання природних ресурсів (стаття 92-2) та відмову від надання чи несвоєчасне надання екологічної інформації (стаття 91-4).

Види адміністративно-правових стягнень

- 1) штраф;
- 2) вилучення об'єктів правопорушення;
- 3) позбавлення права заняття спеціальною діяльністю;
- 4) конфіскація знарядь правопорушення;
- 5) обмеження, зупинення, припинення діяльності чи експлуатації об'єктів.

Кримінальна відповідальність за екологічні злочини

- — це стан розвитку суспільних відносин, в якому реалізуються засоби кримінально-правового покарання осіб, винних у здійсненні екологічного правопорушення з високим рівнем екологічного ризику і екологічної небезпеки для навколишнього природного середовища, природних ресурсів, життя і здоров'я людей.

Види екологічних злочинів:

- - порушення правил екологічної безпеки (стаття 236) - порушення порядку проведення екологічної експертизи, правил екологічної безпеки під час проектування, розміщення, будівництва, реконструкції, введення в експлуатацію, експлуатації та ліквідації підприємств, споруд, пересувних засобів та інших об'єктів, якщо це спричинило загибель людей, екологічне забруднення значних територій або інші тяжкі наслідки;
- - невжиття заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення (стаття 237) - ухилення від проведення або неналежне проведення на території, що зазнала забруднення небезпечними речовинами або випромінюванням, дезактиваційних чи інших відновлювальних заходів щодо ліквідації або усунення наслідків екологічного забруднення особою, на яку покладено такий обов'язок, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки;
- - приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення (стаття 238) - приховування або умисне перекручення службовою особою відомостей про екологічний, у тому числі радіаційний, стан, який пов'язаний із забрудненням земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, харчових продуктів і продовольчої сировини й такий, що негативно впливає на здоров'я людей, рослинний і тваринний світ, а також про стан захворюваності населення в районах з підвищеною екологічною небезпекою;

- - забруднення або псування земель (стаття 239);
- - порушення правил охорони надр (стаття 240);
- - забруднення атмосферного повітря (стаття 241);
- - порушення правил охорони вод (стаття 242);
- - забруднення моря (стаття 243);
- - порушення законодавства про континентальний шельф України (стаття 244);
- - знищення або пошкодження лісових масивів (стаття 245);
- - незаконна порубка лісу (стаття 246);
- - порушення законодавства про захист рослин (стаття 247);
- - незаконне полювання (стаття 248);
- - незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом (стаття 249);
- - проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів (стаття 250);
- - порушення ветеринарних правил (стаття 251);
- - умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду (стаття 252);
- - проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля (стаття 253);
- - безгосподарське використання земель (стаття 254).

- До екологічних злочинів слід віднести й злочини, передбачені іншими розділами Кримінального кодексу України.
- *Це, зокрема:*
- - заготівля, переробка або збут радіоактивно забруднених продуктів харчування чи іншої продукції (стаття 327);
- - жорстоке поводження з тваринами (стаття 299);
- - порушення правил зберігання, використання, обліку, перевезення радіоактивних матеріалів (стаття 267);
- - незаконне придбання, зберігання, використання, передача або руйнування радіоактивних матеріалів (стаття 265).

Види покарання за екологічні злочини

- 1) виправні роботи;
- 2) кримінальний штраф;
- 3) позбавлення волі;
- 4) конфіскація незаконно добутого, знарядь злочину
- 5) позбавлення права займати відповідні посади.

Майнова відповідальність за екологічні злочини

- — це різновид юридичної відповідальності, яка передбачає виконання обов'язку фізичних чи юридичних осіб щодо компенсації майнової чи моральної шкоди, заподіяної власником чи користувачем природних ресурсів, порушенням екологічного законодавства або порушенням екологічних та ін. прав громадян.

Умови майнової відповідальності

- — протиправність;
- — причинний зв'язок між заподіяною шкодою і протиправністю;
- — наявність вини у заподіювачів шкоди;
- — підвищений екологічний ризик та небезпечна діяльність.

Майнова відповідальність може наставати за:

- — земельні правопорушення;
- — лісові правопорушення;
- — водні правопорушення;
- — гірничі правопорушення;
- — фауністичні правопорушення;
- — порушення законодавства про атмосферне повітря;
- — порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища;
- — порушення законодавства про природно-заповідний фонд;
- — порушення законодавства про Червону книгу;
- — порушення вимог і нормативів екологічної безпеки;
- — порушення прав громадян на екологічну безпеку;
- — порушення вимог радіаційної і ядерної безпеки;
- — порушення екологічних прав громадян.

Способи (методи) обчислення шкоди, заподіяної екологічними правопорушеннями

- 1) нормативний;
 - 2) витратний;
 - 3) таксовий;
 - 4) розрахунковий.
-
- Порядок відшкодування шкоди може бути добровільним чи судовим.

- ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!